

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 7

Haziran 1942

Cilt: II

MORA İHTİLÂLİ TARİHÇESİ VEYA PENAH EF. MECMUASI

1769

Eser hakkında malûmat:

Bu eser, yazmadır. Fatih Millet Kütüphanesi «Ali Emiri Ef.» kısmında «Mora İhtilâli» adıyla 677-1737 numarada kayıtlıdır. Eserin asıl adı «Penah Ef. Mecmuası»dır. Sonradan adı «Mora İhtilâli Tarihi», «Mora İhtilâli Tarihçesi» şekillerinde değişikliğe uğramıştır. Osmanlı müelliflerinde eserin adı «Mora İhtilâli Tarihçesi» olarak kayıtlıdır. İlk sahifesinde, eser, okuyuculara «Yusuf Agâh Ef. merhumun pederi Süleyman Penah Efendinin nizâm-ı devle'e ve Cezîrei-i Mora'nın mukaddem olan ihtilâline dair kaleme aldığı risaledir» denerek sunulmakta ise de bu ibaredeki yazı ile kitabın asıl metnini teşkil eden yazı birbirinden gerek istil, gerek güzellik bakımından tamamiyle farklıdır. Bu ibaredeki yazı güzelce bir talik, metindeki yazı ise okunaklıca bir nesihdir. Bu itibarla bahis mevzuu olan ibarenin kitaba sonradan ilâve edilmiş olması lâzımgelir.

Eser, asıl metinden başka bir dîbâce ile birlikte 55 maddeyi muhtevi olup 112 yapraktan mürekkeptir. Metni bakımından eser esas itibariyle:

- 1) Mora'da isyanın hangi şartlar altında nasıl başlayıp ne suretle geliştiğinden,
- 2) İsyanın nasıl bastırılıp güvenliğin ve egemenliğin tekrar nasıl kurulduğundan,
- 3) Müellifin ıslâhat hakkındaki düşünceleriyle Mora'nın genel durumundan, o zamanki sivil ve askerî teşkilâtından ve devlet idaresinden bâhis bulunmaktadır.

Müellif tarafından kendi eliyle yazıldığına dair eserde hiçbir kayıt olmadığı gibi eserin kaleme alındığı tarih de belli değildir. Ancak gerek yazıdan gerek metinden eserin, Mora isyanını müteakip İstanbul'da bizzat müellif tarafından yazıldığı istidlâl olunmakta ve bu istidlâl Sicill-i Osmanî'deki biyografisinden 1185 (1771) tarihinde, yani isyanı müteakip İstanbul'a mezuniyetle gelmiş olduğunun anlaşılmasıyla daha kuvvetli bir mahiyet almaktadır.

Müellif hakkında malûmat:

Eserin dîbâcesinde müellif, Mora'lı bulunduğunu, adının Süleyman ve babasının adının da Mustafa olduğunu bildirmektedir. Şu hale göre yukarıda da işaret edildiği üzere esere «Penah Ef. Mecmuası» adının neden verildiği ve müellifinin de «Süleyman Penah» olarak tanınmış olmasının neden ileri geldiği, üzerinde durulmağa değer görülmüştür. Şemsettin Samî'nin Kamus-ül-A'lâm'ında müellif hakkında hiçbir malûmat yoktur. Bursa'lı Mehmet Tahir'in «Osmanlı Müellifleri»nde, eserin adı «Mora İhtilâli Tarihçesi» ve Müellifinin ismi de «Yusuf Agâh Efendi'nin pederi Moralı Süleyman Penah Ef.» olarak kaydolunmuş ve gerek eser, gerek müellif hakkında başka malûmat verilmemiştir. Mehmet Süreyya'nın «Sicill-i Osmanî» adlı eserinde ise müellifin adı «Süleyman Penah Efendi» olarak kaydolunmuş ve kendisinin, Mora'da Trapoliçeli İsmail Efendi'nin oğlu olup 1153 (1740) senesinde İstanbul'da doğduğundan, Divan, Kethüda, Sipah kâtipliklerinde, muhtelif Tezkere, Muhasebe ve Mukabeleciliklerde, Şehir ve Matbah Eminliklerinde bulunduğundan «turuk-ı aliyeye» intisabı, manzum ilâhiyatı ve şiirleri olduğundan bahisle 1200 (1785) tarihinde İstanbul'da vebadan öldüğü ve Mahmud Paşa'da gömülü bulunduğu bildirilmektedir. [1]

[1] Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, c. III, s. 87.

Şu izahata göre müellifin adının «Süleyman Penah» olarak kabulü lâzımgelir Esasen oğlu bulunan Yusuf Ağâh Efendi'nin muhtelif eserlerdeki hal tercümelerinde babasının «Süleyman Penah Efendi» olduğundan bahselilmektedir.

Süleyman Penah Efendi'nin biyografisinde «bir müddet sonra Maliye Tezkerecisi olup sefer vukuunda Ordu-yi Hümâyün ile gitti. 1183 ramazanında (ikincikânun 1770) te Sipah Kâtibi, 84 te (1771 de) Mevkufatî ve 85 muharreminde (nisan 1771 de) Süvari Mukabelecisi ve şevvalde (ikincikânun 1772 de) Başmuhasebeci olup mezunen Dersaadete geldi» denilmekte ise de ordu ile nereye gittiği tasrih edilmemiştir. Ancak eserden Mora'da isyanın 1182 şevvalinden (1769 şubatından) itibaren başladığına ve isyandan önce ve isyan sırasında Mora'da olduğu anlaşıldığına göre kendisinin ordu ile isyandan önce Mora'ya geldiği ve Sipah Kâtipliğiyle Mevkufatiliğini ve Süvari Mukabeleciliğini Mora'da yapmış olduğu kuvvetli bir ihtimal olarak ileri sürülebilir.

Eserin muhtevası hakkında:

Çar Petro I. nin Osmanlı devletini yok etmek hususundaki siyasetine halefleri ve bilhassa Çariçe Katerina II. faal bir surette devam etti. Bu siyaset, bir taraftan Avusturya ile birlikte devamlı harplerle hariçten, diğer taraftan Ortodoksluğun koruyucusu sıfatını takınarak ve millî duyguları tahrik ederek muhtelif unsurları devletleri aleyhine kıskırtmak ve mütemadiyen isyana teşvik etmek suretiyle dâhilden Osmanlı devletini zayıflatarak bu devletin enkazı üstünde Hind Okyanosuna ve Akdenize çıkmak gayesiyle hulûsa olunabilir. Katerina II. nin akâliyet unsurlarını isyana teşvik hususundaki icra vasıtası Teodor ve Aleksi Orlof kardeşlerdir. Bu iki kardeş Mora isyanında halkı yalnız isyana teşvikle kalmıyarak Kronştad'da teçhiz edilip İngiliz Amirallerinden Elphinstone'un teknik idaresi altında Akdeniz'e gönderilen Rus donanmasıyla birlikte Mora'ya gelerek sahillerine çıkardıkları Rus askerlerine bizzat kumanda etmek suretiyle bu isyanı hem körüklemişler, hem de desteklemişlerdir. 1183 (1769) tarihinde bu isyan başladığı sırada 1774 Kaynarca Muahdesiyle neticelenen Osmanlı-Rus harbi devam etmekte idi.

Süleyman Penah Ef. Mora isyanı sırasında Mora'da bulunduğu ve esasen Mora'lı olmasından dolayı bu bölgenin genel durumuna hakkıyla vâkıf olduğu için isyanın ne gibi şartlar altında nasıl patlak verip geliştiğini, Mora'nın o zamanki mülkî ve askerî makamlarının ne derin bir gaflet ve zâf içinde bulduklarını, merkezî idare ile Mora makamları arasındaki münasebetlerin devlet idaresi bakımından ne kadar iğrenç vaziyetler gösterdiğini eserinde uzun uzadıya anlatmaktadır. Bu sebepten eser, hususî bir kıymet taşıdığı ve Osmanlı devletinin dağılma ve çökme devresinin başlangıcında Osmanlı tarihinin bir safhasını aydınlattığı ve bundan başka mülkî, askerî, iktisadî teşkilâtta yapılacak ıslâhat hakkında müellifin şahsî görüşlerini ve Mora'nın genel durumu hakkında bazı malûmatı da ihtiva ettiği için neşrin faydalı görülmüştür.

Eserin mevzuu bakımından taallük ettiği tarihî devir, Vâsıf Tarihini ilgilendirmekte ise de bu eserin ikinci cildinin 68 inci sahifesinde «Zikr-i istihkâm-ı bazı kılâ' ve tevcih-i İnebahtı» ve 69 uncu sahifesinde de «Bazı tevcihat» başlıkları altında bu isyana ancak dolayısıyla temas olunabilmiştir.

Eserin kolaylıkla anlaşılmasını ve isyan hareketlerinin takibolunmasını temin için esere tarafımızdan bir Mora haritası eklenmiş bulunmaktadır.

Aziz BERKER

Maarif Vekillîği Kütüphaneler Müdürü

METİN

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين .

Elhamdü lillâhi rabb-il-âlemîn ves-selâtü vesselâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihi ve sahbihî ecmaîn. Bâis-i emn ü emân ü rahatımız olan şevketlû kerametlû mehabetlû kudretlû azametlû velinimetimiz Pa-dişah-i islâm-penah efendimiz hazretlerinin Cenab-ı Hak vücûd-i Hümâ-yunların cemî-i âfatdan emin ve nesl-i tâhir-i osmanî(yi) ilâ âhir-id-devrân evreng-nişîn-i saltanat ve mesned-güzîn-i hilâfet ile berdevam idüb ve adu-yi devletleri olanları kahr ü tedmir eyleye âmin sümme âmin ve vü-kele-i fiham ve ulemâ-i kiram ve rical-i vacib-ül-ihiram-i devlet-i aliyyesi olan efendilerimizi cemî-i hatâyâdan emin ve hizmet-i mebrure ve meş-kûre ibraziyle muvafık-ı riza-i tâcdaranelerine mukarin eyleye âmin.

Bu fakir-i pür-taksir muhtac-ı rahmet-i rabb-i gafir Süleyman bin Mustafa Moravîyül -asl olup fakirâne Mora ihtilâlini bir maddesine ziyade ve noksan yazmıyarak hame gûzar-ı esfarına ve nizam-ı ekalîme dâir mevadd-ı sâire zeyline cesaret olunmağla ulül-elbâb vaki olan kusûr-ı âcizânemizi safh-ı cemilleriyle setr buyurmaları vâbeste-i lütf ü merhametlerine manuttur. Amma ba'du

Tertib-i mukaddemat-ı kefere-i Mosko ez beray-ı hiyânet

Moskolu ez kadîm Devlet-i Aliyye ile tarh-ı bâzâr-ı ceng-i tekabül üzere oldukça avn ü inâyet-i cenab-ı rabb-i müsteân ve mededkâri-i ru-hâniyet-i peygamber-i âhir-üz-zaman ve kuvvet-i osmaniyân-ı gitîsitan ile gürûh-ı küffâr-ı hezîmet âsârın mübtelâ-i kahr ü inkisarı ve cünud-ı gaza-nümud-ı nusret -mev'ud-ı islâmiyenin galebe ve intisarından dâimâ mün-hezimen ric'ül -kahrî diyar-ı hezîmet -âsârlarına ric'at ve maglûb ol-duklarına binaen Birut' ta [1] vaki olan inhizamından fimâba'd osma-niyân ile mukavemetten kat'-ı ümid itmeleriyle hud'a-i firengâneye te-şebbüs ve Devlet-i Aliyyeye mir'at-ı ihtiyalden suret-i istikamet izhar ve ve iğfal ve hâkimâne ibtida-i emirde zıdd-ı kâmilî olan İsveç devletini Devlet-i Aliyyeden tenfir ve üzerine hücûm ve memalik-i vefiresini zabt u ihtilâs ve derhal pay-ı taht-ı hezîmeti olan Mosko [2] şehrini terk ve Bahr-ı Muhitden [3] munfasıl Bahr-ı Baltık [4] körfezi kur-bünde müceddeden pay-ı taht bina ve bir şehr-i cesîm inşa ve

[1] Purut muharebesi kastedilmektedir.

[2] Moskova

[3] Atlas okyanosu

[4] Baltık denizi

kralın ismi olmak üzere şehir-i mezkûru Petroburgo [1] tesmiye idüb ve mahall-i mezburda liman ve tersane tedarikine vüs'ünü sarf ve sair düvel-i nasarâ misillü deryâda sefâin ve donama tertibine mübaderet ve İngiliz ve Fransa ve İspanya ve Miderlanda [2] ezyal sahibi krallar misillü Bahr-ı Sefid [3] ve Yeni Dünyada sefâini keşt ü gûzar ve tedricî yer dahi ihtilâs ve Hind ü Acem Devletleri fenn-i deryâda tevaggulleri olmamağla sevâhil-i Hind-i şarkide vaki cezâiri ve ekser-i sevâhili âverde-i dest ittiği gibi Mosko Devleti dahi semt-i mezbûreye sefâini seyr ü sefer ve imkânda olur ise yer dahi ihtilâs ve Mosko kavmini ticaret ile ihya itmek için bina ettiği nev şehri ba'del-itmam deryâda düvel-i saire misillü nâm ü şân tahassülüne düşü ihtimam ve mal kuvvetiyle Frengistândan donanma tertibi için marangoz ve sair mehere-i deryadan kimesneleri dilfirib ve ihzar ve tersâne ve sefâin tedâruk idüp mel'netini icraya dem bedem fırsat-bîn olduğu erbab-ı basiret indinde hafi değil idi ve elli tarihlerinde mel'netini icraya tasaddi ve nakz-ı ahd idüb ancak cenab-ı hak inâyet-i rabbâniyesiyle mel'net kaziyesinin neticesi nakiseye(?) gelmekle mel'netini âhir vakt-ı merhûneye bıraktı ve yine hud'a-i Moskoyâne teşebbüs ve sulh olunub ve diyâr-ı Habeş de mütemekkinün olan kavim egerçi âyîn-i rûmiyân üzere olub ancak âyîn-i rûmiyânı dahi bilmeyüb hemen behâim misillü bir kavim olub hattâ bin yüz altmış beş tarihlerinde kavm-ı mezbûra âyîn-i küfrü gûş-ı dalâletlerine ilka ve ifsada teşvikleri için rûmiyan cinsinde bazı rahibler vardıklarında Habeş ahâlileri rehâbin-i mesfûrûn ile çendan ünsiyet idemeyüb bazıları helâk ve bazıları avdet ve bazıları Habeşde ikamet iyledikleri haberi sahihan resîde-i sem'i âcizânem olmuş idi ve avdet edenlerden ikisiyle fakir mülâkat idüb rehâbin-i mesfûrûn indî meşakkat-ı seferi ve mesarifi ihtiyar itmeleri tecviz olunmaz. Mosko tahrikle olmak gerekdir.

Vürûd-ı tebdil-i Heyyü Ziyî moskoviyyül'asıl der cezîre-i Mora benam-ı Hacı Murad

Masfur Arabî, Farisî ve Türkîde kemal-i mertebe okur yazar dânişmend bir kâfir idi. Seyahat tarikiyle Rumeli ve Bahr-i Sefid adalarını keşt ü gûzar ve yetmiş dokuz tarihinde âhir-i seyahatı Mora olub geldiğinde Manyalu [4] ile görüşüp ba'dehu Mora kaza-

[1] Petersburg-Petrograd-Leningrad.

[2] Holanda ve Belçik'ya 1648 den sonra verilen müşterek isim.

[3] Akdeniz

[4] Bu mıntaka haritada kırmızı renkle gösterilmiştir.

Jarında her birine keşf-i râz eylemeyüb gayet ketûm-ı esrâr olanları intihab ve ifşa idüb mâbih-iz-zamîrini hiyn-i mezbûrda Ali Efendi namında kimesne mütesellim-i Mora bulunub cerr ü nef'i dâyesiyle perde-i gaflet ile dîde-i basiretlerinden mahcub olmağla vazifesi olmayub ve Mora'da Rum cinsinden az kimesnelere keşf-i râz idüb ba'dehu gaib oldu, ne mahalle gittiği malûm olmadı ve ber minvâl-i muharrer aktâr-ı mezbûreyi ifsad itdiğini sıhhatı üzere ilm-i acizânem lâhik olub mütesellim-i mumaileyh ile vaz-ı yed-i umûr-ı Mora olan Gördöslü Yusuf Bey (يوسف بيك) ve emsâllerine ifade ve anlatmak emr-i asir olmağla ve olmakule umûr-ı cesime (nin) fakir tarafından ifadesine ve tasdikına cesaret olunsa mahzur melhuz iken asâr-ı fitne-i mezbûre (nin) vaktiyle itfasına himmet olunmadığı suretde ne mertebe şîrâze-i iştigal olacağı zâhir olmağla gayret-i dinemiz (diniyyemiz) muktezasinca keyfiyet-i mezbûru tafsilen tahrir ve tahrirat inâyettü Sarım İbrahim Efendi Hazretlerine [1] irsal itdiğimizde egerçi tahrirat-ı âcizanemi kûşe-i zevâyây-ı nisyâne komayub (koymayıp) ancak fakiri dahi bilmediğinden ol esnada Tırapoliçe [2] Devletlû Mirza Zâde hazretlerinin [3] maişeti olmağla tahriratı iradet ettiğinde efendi-i mumaileyh istiknah-ı hâl zımnında tahriratı Tırapoliçe'de nâibimize gönderelim deyu tasvib birle tahriratı nâib-i mezbura gönderdiklerinde nâib fakiri çağırıp Âsitaneye [4] gönderdiğin tahriratın gayet münasib ve iş dahi tahririnüz üzere olduğuna iştibah yoktur lâkin tasdiki için ısrar olunsa Mütesellim-i mumaileyh ve mîr-i mumaileyh Kocabaşılar ile hilâfını Deraliyyeye [5] tahrir iderler ve ikimiz dahi kaza-keş oluruz diyüb tahriratı iptal ve Asitâne tarafına ne yazdı malûmum olmadı bizzarur fakir-i pür-taksir dahi hokka-i ser be mühr-i sükût birle Cenab-ı Hakkın inâyetine istigase (استغاثه) olundu. Zuhûrat-ı mezkûrenin vukuundan sonra fakir dahi Tırapoliçe'den hareket ve diyarımız Gastun'a [6] avdet ve Tırapoliçe'de olduğumda biddefeat uslûb-ı hâkimâne (hakîmâne) tecessüs ve birer tarikle destresimiz olan bazı mekâtib-i rûmiye mefhumlarından ve bazı itimad ittiğim reâyânın lakırdılarından reâyânın Moskolı ile ittifaqları olduğu mulûmum olduğundan başka dahi husus-ı mezbûrun

[1] İbrahim Sarım Efendi olacaktır. Bu eserin ilgili olduğu hâdise ve tarihlerin Sarım İbrahim Efendinin (Paşanın) zamaniyle alâkası yoktur. İbrahim Sarım Efendi uzun müddet Defterdarlık işlerinde çalışmış, Sivas Valiliğine ve Silistre Komutanlığına kadar yükselmiştir. Bak: Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, C. 1, s. 133-134.

[2] Tripolis.

[3] Mirza Zâde Mehmed Said Efendi. Bak: Şemsettin Sami, Kamus-ül-A'lâm, C. 4, s. 3185.

[4] İstanbul.

[5] İstanbul.

[6] Gastouni: Mora, şimal doğusunda.

istiknah-ı haline dikkat ve tekrar betekrar teecessüsüne ihtimam olunub ve diyarımız civar-ı frengistân olmağla bu makule vukuât ve hudusât zuhuruunda itibarımız olmak için civarımızda vaki Venediklünün adalarından Zanta [1] nam ada temekkünlerinden (mütemekkinlerinden) dost ittihaz ettiğim kimesneler dahi keyfiyet-i mezbûru biddefeat tefassulen (tafsilen) mektupları ile tarafımıza ifade ve bir behâne ile birini Gastun'a getirüb alacakları min-evveli ilâ-âhirihi şifâhen dahi tarafımıza ifade idüb ve ada-i mezbûr ile Kefalonya [2] ve körfezde olan Venediklünün reâyaları Venediklü cinsinden olmayub Mosko âleti üzere olduklarından bunlar dahi tarikini bulur ise Venediklüye isyan idecekleri ve ihtilâl zuhuruunda Mora'ya garete tasaddi ideceklerine iştibah yokdur deyu tarafımıza haber virmekle leyl ü nehar suhûlet ile fitne-i mezbûreyi lâzımgelenlere itimad itdirmek için ihtimamda kusur olunmayub hıyn-i mezbûrda Mora'da Mütesellim bulunan Hasan Efendi cer ve nef' ile mukayyed ve bu makule şey'i cevaz vermediğinden başka lisana getüreni kaza-keş ideceği zâhir olmağla inâyet-i Hak zuhûruna intizaren imrar-ı vakt üzere iken seksen üç senesi şabanında ibtida-i emirde körfeze bir kıt'a Mosko sefinesi zuhuruunda itimad ittiğim Gastun reâyasından birine bir mikdar hediye tertib itdirüp ve gûya bazı köylerden hediyeleridir deyu iki def'a mesfuru sefine-i mezbûreye tesyir ve avdetinde mekasid-i fasidleri ne içündür yegân yegân tarafımıza haber getürmekle Mora'da a'yân olacak behâim-i kavm-i Amerikan Mütesellim-i mumaileyh ile bir dürlü itimad eylemeyüb fakat ebâ an ceddin ma'ruflar vilâyetimizde zabitân zâdelerden Mustafa Ağa ve Ahmed Ağa itimad ancak onlar dahi Mütesellim Hasan Efendiden havflerinden nâşi lisane almayub bu takdirce sefine-i mezbûre körfez limanına vürûdunda ceneralı cendan (çendan) haz eylemeyüb limanında çend rûz meks ba'dehu refi-i lenger idüb diyarımıza on sekiz mil mesafede vaki Zanta adasına gelüb ve ekavil çoğalub vâfir gün liman-ı mezkûrda meks idüb ve keyfiyet-i mezbûr bu rütbe zâhire çıkmış iken yine kimesneye itimad gelmeyüb ve ol esnada dahi vilâyetimizde esâfil-i nâsdan Voyvada bulunan Hacı Hüseyin namında kimesne Voyvoda bulunduğundan ve kazamızda nâib bulunan Anadolu kuzâtından bişûur Ömer Efendi ile ittifak ve reayânın isyanı ve Mosko sefinesinin aslı yokdur deyu haber veren reâyâyı tehdid bir taraftan Mütesellim-i mumaileyh Vali-i memleket olub dekaik-i umûru fark itmek vazifesinden iken fark eylemeyüb mezkûran ile sâir hem-kefe-i mizân-ı aklü şuûr olanlara itibar ve Devlet-i Aliyyeden kazanızdan matlûb buyurulan beksimatı (peksimet) virmemek için reâyâ isyan edecek ve Mosko donanması civar-ı Mora'ya

[1] Zante-Zakynthos (ionienne adalarından)

[2] Céphalonie-Képhallénia (ionienne adalarından)

gelmiş deyu ekavil ü erâcîf ile memleket-i pâdişâhîyi ihtilâle virdiniz fimâba'd bu makule kelâmları söyler bulunur ise cezası tertib olunur bahsile evked buyurulduyu mubaşir ile gönderüb fimâba'd bu makule kelâmları kimesne lisana getürmemek üzere esvak ve bâzârda dellâller ile nidâ itdirtüb ve cümlemizi tahzir ve Hatman Zade Mustafa Ağayı tedib zımnında Trapoliçe'ye ihzar ve bir saat evvel beksimatı tabh için ric'-ül-kahkarı avdet itdirüb Trapoliçe'den beş altı saat mahalle vardıkda reâyânın isyan itdiği güne musadefe itmekle bagteten üzerine dört yüz reâyâ hüçüm ve terk-i bâr ü eskal pâ-bürehne Trapoliçe'ye avdet eyledi ve Müteselim-i mumaileyh ile âyân olanlar ve kazamız nâibi cümlemizi bir mertebe tahzir ve taciz eylediler ki selâmetlerimiz ihtihâl-i mezbûrun zuhûruna münhasır oldu ve bâb-ı ümid mesdud Moskolunun ve reâyânın min-evveli ilâ-ahirihi olacak hareketlerini hâvi nâibimiz mezbûrun yedine sened virmişidim belki itimad eder deyu ve kazamızın beş altı Kocabaşları dahi huzûr-ı şer'de Moskolu reâyâyı ifsad idüb ve isyanları ve Moskolunun donanmasının geleceği vakidir ve tavrilerimizi Deraliyyeye ilâm edin (diye) kazamız nâibine ibrâm eylediklerinde beksimatı vermek için tezvîratınızdır diyüb helâklerine kâsd itmekle vali ve hükkâm ve zabîtândan kat'-ı ümid olmağla asker getürmek kasdında olduk ve bir mikdar asker getürülse külliyyet ile Mora'da ihtilâl olmayacağı ve Moskolu karasına çıkmayacağı gayet zâhir idi Ancak bu maddeye itimad etmeyen ehl-i İslâm ve Mutesellim reâyâ ile ittifak ve bilâ emr-i âli asker getürüb reayâ cesaret-dîde oldu deyu Deraliyyeye ilâm idecekleri muhakkak ve bizler hiçe kazâ-zede olacaklarımız zâhir olmağla asker getürmek için tesyir kılınan âdemleri serian geruya avdet etdirdik ve hafî olmaya ki Deraliyyeden hazîne ve asker irsal olunmasa heman her kaza kifayet mikdarı asker getürüb kazasını muhafaza etsün deyu baferman-ı âli ruhsat ve tehdid olunsalar mikdar-ı zerre ihtilâl olmak imkânı yoğidi Binaenaleyh ber-minval-i muharrer hareketlerden sonra madde-i mezbûre tedbir-i âhar kabul itmediğinden kâzayânın zuhûruna intizaren imrar-ı vakt ve çend rûz bu hal üzere iken bir günde heman Mayna keferesinin hurûciyle reâyâ dahi hurûc ve cemî-i akâtr-ı cezîreyi turuk ve mevaridini sedd ü bend idüb bir kazâdan âhar kazâyâ âdem gitmek ve isâl i habere imkânı kalmadı Kasabât muhasarasına gelince bu hâl üzere dahi bir eyyam mürûr badehu zirde zikr olunduğu üzere kasabât ve kılâ-ı cezîrenin muhasarasına mübaderet itdiler Kazamız nâibi mezbûr Asitane'de Kanlufurunda sâkindir Vukuâtın zuhûr ideceğini hâvi yedine virdiğim senedimi kemal-i mertebe hümkdan nâşi Asitane'de bazı kimesnelere irâet eylediğinden ta'n ü la'n eylediler ve hafî olmaya ki

Orlof [1] Serasker-i Rusya sefâin-i Rusya ile ibtidâ-i emirde Mora'yı muhasara itmezdi Heman Donanma-i Hümâyün hurûcunu sed için Boğaz [2] tarafına gidüb ve Rumeli'den Tırhala [3] sancağına varınca Ordu-i Hümâyuna gidecek asâkir gidüb ve ol taraflar askerden hâli kaldıkta eyyâm-ı sayfa Mora ve Selânik'e varınca kâffe-i aktâr-ı mezbûreye bir günde ihtilâl bırakmak tasmm etmişken sefâin-i Rusya şedâid-i rûzgâr-dan perişân olub Orlof Mora sevâhiline gelmeden beş altı sefineleri Mayna limanına gelmeleriyle ve reâyâ derhal isyan idüb sonra Orlof geldiğinde gavgayı kurulmuş bulunca nâçâr Mora'da kaldı Bâdelfeth bazı reâyâdan istimâm Orlof teessüf idüb ihtilâl vermek için Venedik körfezinden Arnabudluk sevâhiline bir mikdar sefâin irsali iktiza ideridi deyu rivâyet etmişidi ve Mora ve Bahr-i Sefîd Adaları reâyâları Coğrafya ve sâir fenleri bilmemeleriyle fûtûr gerürdiler deyu içlerinden bir mikdarı fenn-i mezbûra mahirler olsalar sâirlerine dahi kalb-i kuvvet olurdu mülâhazasile Mora'dan ve adalardan vâfir oğlanlar alub Mosko [4] şehrine götürüb ve mahsus muallimler tayin ve mekûlât ve meşrubat ve kisve virüb hâlâ şehir-i mezbûrda bu makule fenlerin tahsiliyle meşgulüdür.

İhbar-ı tercüman-ı Mora

Mora tercümanı ihtilâlden altı mah mukaddem bid-defeat Mütesellim-i mumaileyhe haber virmişken bir dürlü itimâd itmediğinden (etmediğinden) başka fimâba'd bu makule kelâmları söylememek üzere tehdid etmişidi Hattâ Trapoliçe cenginde asker tercümanın hânesini garet ve kızının bikrini izâle eylemeleriyle me'yus olub mevcut olan rüesa-i askeriye muvacehelerinde takrire âgaz idüb benim ırz ü mâlim sâir aduvv-i dininiz misillü garet ve hetk-i ırzıma mübâderet olundu cürmüm nedir yoksa Mütesellim Ağaya altı mah mukaddem haber virdiğimden sadakata binaen mukâfatdır diyüb meclis-i mezbûrda Mütesellim dahi mevcut olmağla habt oldu.

Zuhûr-ı ba'zı sefâin-i Mosko der liman-ı Mayna

Bahr-ı Sefîd tarafına vürûd eden Serleşker-i Rusya Orlof envâ-ı hiyle ile her tarafı ifsad itmek cây-gîr-i zamîri iken tedbir-i fâsidi muvafık-ı tekdir-i Rabb-i kadîr gelmeyüb ve kendusi cümle donanmasıyla gelmeğe bād-ı şurta-i nâ-müsâid ruhsat virmeyüb Eliforne [5] havâlisinde şedâid-i

[1] Teodor ve Aleksî Orlof kardeşler.

[2] Çanakkale boğazı kastediliyor.

[3] Trikala, Tesalya ve Mora da aynı adı taşıyan iki kasaba vardır.

[4] Moskova.

[5] Elaphonisi; Mora'nın cenubundaki Serigo adasının şimalinde küçük bir ada.

rûzgârdan sefaini perişân ve kebîr bir sefinesi gark olup ol cengde beş altı kıt'a sefineleri mukaddemce Mayna limanına vürûd etmeleriyle Maynalı ve reâyâ ve Venedik adaları zabitlerinin taht-ı zabitâsından hurûc iden makuleleri Orlof'un vüsûlüne kadar sabra mecâlleri kalmayub derhal bil-muhabere cümle kasabât ve kılâ-ı Morayı bir günde muhasara eylediler.

Keyfiyet-i muhasara-i kasaba-i Gastun an cânib-i küffâr

Balâda tahrir olunduğu üzere fitne-i mezbûre zuhûrunda kasaba-i mezkûreyi küffâr muhasara idüb reâyâdan ve Venedik reâyâsından nufus-ı kesire olub islâmîdan harb u darba kadir ve nâkadir ancak beş yüz âdem olub her birimiz hânelerimizde iken telef olacaklarımız nümâyan olmağla cümlemiz dört beş hâneye girüb muhkem mazgallar ihdas ve cenge âmâde oldık Küffâr dahi olduğumuz hâneleri muhasaraya cesaret idemeyüb çend rûz bu hal üzere iken toplar getirecekleri haberi alınmakla hicret canımıza minnet ancak kasabanın esvâkını tutmuş olduklarından sahraya hurûca murâd olursa birer birer telef olacaklarımız müşahede olunmakla el-harbu hud'atün (الحر ب خدعة) fehvasınca sahte bir mektub tertib olunub mefhumu gûya imdadımız geliyor konaklar tanzimine mübaderet olunmak için mektubu avâm-ı nâs görünce gerçek sanub lâyüad tüfenk endâhtesiyle izhar-ı surûr olunub havadis-i mezkûr küffâr semî'lerine lâhik oldukda kulûb-ı kasiyelerine dehşet-fiken itdiği birle bağteten seheri kasabadan hurûc (ile) sahraya çıkılıb hurûcumuzun tarihi bin yüz seksan üç senesinin martı ikinci günü olub bernamat-ı muharrer hurûcumuzu küffâr gördükde emvâl ü eşyamız garetine meşgul olmalarıyla bîmüheyya[2] üç saat kadar mesafe kat'olunub ba'dehu küffâr hılâl-i râhde üzerlerimize hücüm idip ihtiyar ve sıbyan ve nisvan ve piyade olanları muhafaza için sür'at olunmayub Badra [1] kal'ası on iki saat iken gücile iki gün bir gicede vürûdumuz mukadder olub esnâ-i râhde leyl ü nehar muharebe derkâr ve mânend-i rûz-ı rüstahîz olan mesâib-i mezkûrdan semt-i selâmete şitâb ve hılâl-i râhde bir kaç şehid ile mecruhlarımız olub ve beş altı kimesne dahi esir olub ve emvâl ü eşyamız cümlesi garet ve pâbürehne Badra varoşuna vürûdümüzde Badra ahâlilerini dahi hâb-ı gaflet ile alûde bulduk Agreb-i garâib Gastun'dan hicret idecek saati es'ad-i saât misillû fırsatı ganimet bilüb hicret ideceklerimiz demde kazamız nâibi mezbûr Ömer Efendi ihtilâl sebebiyle mahkeme üç mah bihasir olmağla cümlemizden iki bin guruş matlub edüb virmediğimiz halde selâmet ile çıkarsam cümlelerinizi

[1] Patras şehri.

[2] bîmuhaba olacak

birer iftiralar ile Deraliyye'ye ilâm ederim deyu israr idüb böyle eyyâm-ı melâlet-encâm-ı mânend-i rûz-ı kiyâmet-âlâmdan herkes başı kaydine düşüb cânib-i hakdan meded-niyâzi-i hasb-i hali iken mezkûr meblağ-ı mezbûru mutalebede olduğunu gören müslim ve nasârâya hayret alıvirüb istiğrâb eylediler İstiğrâb-ı sâni sefâin-i Mosko zuhûr ideceğini tasdik kaydinde olduğumuzda kibar-ı Mora ve ehl-i merâtib ve ser-i kârda tasâud ve tasâdur eden umûr erbabından olacak behâim ve nâib-i mezkûr Mütesellim ile merkezlerinin iktizası keyfiyet-i mezbûru bilmek ve ahâd-ı nâsı gafletden ikaz eylemek lâzime-i halleri iken bilmeyüb bilmediklerini dahi fark eylemeyüb cehl-i mürekkebe sûret-i insan sîret-i siba' fenn-i coğrafyadan bîbehreler Moskolunun deryâlarile münasebeti olmayub müddealarını tasdikine israr ve davâlarına bürhan olmak için Bahr-i Sefid Adalarında ticaret ile keşt ü gûzar itmiş akl-ı züyuf ve fikr-i mağşuş emsâlleri kimesnelerin haber-i sekamet-eserlerini berâhîn-i kaviyye ittihaz ve Moskolunun sefîne ve deryâsı yokdur deyu fakiri ziyadesiyle tâciz etmişleridi.

**Keyfiyet-i muhasara-i varoş-i Balya badre ve kal'a
an canib-i küffâr**

Berminval-i muharrer Badra'ya vüsûllerimizde Badra ahalilerinin köylerinde olan subaşı ve sipahilerini küffâr bazılarını katil ve mâ'dalarını varoşa firar ve tahsin (تحصين) [1] ve bu vech üzere varoş muhasarada iken ahali-i Badra fark idemeyüb ve bu makule şey'e cevaz virmezlerdi Cânib-i acizânemden itimad itdirmek kaydinde ihtimam olunup müfid olmayub hiyn-i mezbûrda Venedik cümhurunun Badra'da mukim konsolozu tercümanını mahkemeye gönderüb civarda olan Venediklu reâyâsı firenk olmayub rum cinsinden olmalarıyle ihtilâl esnasında bu taraflara gelüb garete tasaddi idecekleri nümâyân ve sonra Devlet-i Aliyye cümhûru muahaza ideceği zâhir olmağla mürûrlarını sed için boğazda bir kaç çekdirilerimizi getirmek için yedimize sened-i şer'i viresin deyu iltimas eylediğinde hâb-ı gaflet ile âlûde olan ahali-i Badra bir dürlü riza virmeyüb çekdirileriniz gelürise nakz-ı ahdınız Devlet-i Aliyye'ye ilâm olunur deyu tercümanı tahzir eylediler Mel'anet için olsa senedsiz gelmez mi ve düşmen gelmeğe sened mi ister diyegördük müfid olmadı ve berminvâl-i muharrer on gün kadar varoşda ikametimiz olup leyl ü nehar varoşu muhafazaya ihtimam dört beş şehidler ile ol kadar mecruhlarımız olub on günden sonra küffar kesret üzere gelüb zenbûrvâr varoşu tazyik ve hücûm ve zabt itmelerile bizler kal'asına tahassun ve

[1] تحصين tahassun olacak.

on dokuz gün muhasara esnasında leyl ü nehar ceng münkatı olmayarak muharebe-i şedîde vâki ve küffâr dahi on bir pâre top ile kal'anın cevâ-nib-i erbaasını muhasara ve tazyik idüb ahali-i Badıa kal'aya zahîre vaz'ı hususuna ihtimam olunsa küffâr havflerimizi fark ider deyu Amerikanca mülâhazalarıyla varoş elde iken vaktiyle zahirenin vaz'ına ihmal eylemele-riyle muhasara esnasında zahîre ve sudan ziyâdesiyle muzayaka çekildi Ordu-i hümâyuna vefa idecek üç mîrî kuyuluları olub taş ve tûrab ile memlû olub küffâr dahi çeşmelerin suyunu kat' itmekle ziyadesiyle muza-yaka virdi Böyle vakitler için kuyular daimâ tathir olunmasına dikkat şartdır.

**Keyfiyet-i mahasal-i [1] kasaba-i Arkadya [2]
an canib-i küffâr**

Kasaba-i mezbûre ahâlileri sâir misillü ihtilâlin vukuunu tecviz eyle-meyüb gâflet ile meşguller iken reâyâ ve Maynaludan küffâr-i bîşumar kasaba-i mezbûreyi muhasara eylediklerinde ahâli vire tarikile silahlarını virüb bazıları etraf kal'alara gidüb ve bazıları gitmeği te'hir etmeleriyle küffâr vireyi bozub cümlesini bir büyük hâneye vaz' ve etrafını tüfenk-ler ile muhasara ve tazyik ve hâne-i mezkûreye ateş virüb cümlesini ihrak eylediler.

**Keyfiyet-i muhasara-i Kasabat-ı Karitene [3]
ve Londar ve Fenar an canib-i küffâr**

Kasabat-ı mezbûreyi birer mikdar reâyâ muhasara idüb ahâlileri cümlesi Trapoliçe kasabasına azimet idüb hilâl-i râhde küffâr ile ceng eyleyerek Trapoliçe'ye dâhil oldular.

**Keyfiyet-i muhasara-i kasaba-i kalavrita [4]
an cânib-i küffâr**

Kasaba-i mezbûrede mücâvir ve müsafir ancak yüz elli kimesne bu-lunub usat-ı reâyâ isyan eylediklerinde kasaba-i mezbûreyi dahi muha-sara ve hiyn-i mezbûrda fakirin karındaşı ve bazı akrebâm ol havâlîde bulunmalarıyla basîret üzere olmalarıçün mukaddemce ikaz etmiş oldu-ğumdan hazır-baş bulunub küffâr zuhurunda cümlesi bir büyük hâneye girüb bir gün ceng olub otuz kırk küffâr katl olunub ümmet-i Muham-

[1] Muhasara olacak

[2] Arkadia-kyparissia.

[3] Karytaena.

[4] Kalavryta

medin birine zarar gelmeyüb fakat bir akrebâmız kurşun ile mecruh olub ba'dehu savdı [1] Esna-i cengde kaza-i mezbûr Kocabaşısı Zaim oğlu köyünden gelüb tehaşşüd üzere olan küffâra tevassut idüb ehl-i İslâm silâh ve eşyalarını birağub gitmek üzere karar virilüb ve mesfur Kocabası ehl-i İslâmı alub kaza-i mezburda vaki (bir kelime okunamamıştır.) Manastırına götürüb ve Rumeli tarafına mürurlariyçün kayıklar tedârüküne âdemler gönderüb kayıklar gelince ehl-i İslâm manastır-ı mezbûrda ikamet idüb rehâbîn me'kûlat ve meşrubatlarını virüb hıfz idüb ikramlarında kusur itmediler Rehâbîn-i mesfûrûn kapanub Mora ihtilâline karışmayub kadimî dahi ziyadesiyle itaat üzere olub bir defa zerre kadar hareket-i nahemvârları vaki olmuş değildir. Devlet-i Aliyye'nin sadakasıdır Hatta şehid Ali Paşa [2] Mora fethinde vardıklarında hizmetleri sebkat ve reâyayı Devlet-i Aliyye tarafına cezblerine ve sair gûna vâfir hizmetleri oldu Kayıklar gelmemekle Rumeliye mürûrlariçün ehl-i İslâm Vestice [3] kasabasına vardıklarında kasaba-i mezbûrede tehaşşüd üzere külliyyetli reâyâ bulunmağla ehl-i islâmın idamlarına kasd eylediler Meğer Mora reâyâsının alûfeleriyle Rumeliden getürdükleri hâyâdid ol hiynde henüz gelmişlerdi bu hâleti görünce haydutlara bir gayret elivirüb ehl-i İslâmın mallarını aldıktan sonra nefslerine dahi kasd itmenize rizâmız yokdur deyu heman hâyâdid-i mesfûrûn reâyâlar ile cenge tesaddi ve ehl-i İslâmı tahlis ve Rumeli cânibine tesyir eylediler Saloneya[4] giderler iken ruy-ı deryâda Venedik reâyâsının korsan kayıklarına râst gelüb vâfir ceng eylediler ve Salone tarafına mürûr eylediler Kocabası-i mesfûr Zaimoğlu Orlof ve reâyâdan havfinden naşi zahirde isyan üzere olub ancak derûnî isyana rizadâde olmayub hatta Mora muhasarası gününe kadar şayed tedbir kabul ider ve kelâm isga ider bulunur deyu Trapoliçe de Mütesselim yanında idi Kat'-ı ümmid itmeğle reâyâ isyan eyledikleri gicide firar eyledi Sâniyen Tırapoliçe muhasarasına Kalavrita reâyâsiyle varmasıçün küffâr ve Orlof'dan tenbih olunub limaslâhatin bir kaç bin reâyâ tehaşşüd idüb biyhûde imrâr-ı vakt idüb Tırapoliçe muhasarasına gitmedi

Keyfiyet-i muhasara-i Vestice an cânib-i küffâr

Kasaba-i mezbûrede mücavir ve müsafir yüz kadar ehl-i islâm bulunub Kalavrita kasabası muhasara olduğı günde küffâr muhasara idüb ehl-i İslâm silâh ve eşyalarını terk itmek üzere kayıklar ile salone tarafına mürûr eylediler.

[1] savdı = iyi oldu, savuşturdu.

[2] Bak: Şemsettin Sami, Kamus-ül-A'lâm, C. 4, s. 3189

[3] Vostitsa-Aegion (Korent Körfezinin cenub sahilinde).

[4] Salona-Amphissa: (Korent körfezinin şimâl sahilinde)

**Keyfiyet-i muhasara-i kasaba-i Kalamata [1]
an cânib-i küffâr**

Kasaba-i mezbûrede on beş kadar ehl-i İslâm bulunub Mayna civarında bulunmağla Maynalunun hurûclarında vire tarikiyle emval ve eşyâlarını terk idüb Moton [2] ve koron [3] kal'asına hicret eylediler.

**Keyfiyet-i muhasara-i kasaba-i Enduruse [4]
an cânib-i küffâr**

Maynalı ve reâyâdan nufus-ı kesire kasaba-i mezbûreyi muhasara ve ehl-i İslâm kullelerine (kulelerine) tehassun ve üç gün ceng olub ba'dehu kaza-i mezbûr metropolidi (metropolit) selâmetlerini tekeffül ve tavassut idüb bazıları Moton ve Koron kalelerine gidüb bir kaç Nişi [5] nam çiftliğe varub kullelerine tehassun etmelerile Maynalı ve reâyâ hücûm idüb bazılarını esir idüb mâadalarını şehîd eylediler.

**Keyfiyet-i muhasara-i kasaba-i Mezistre [6] an cânib-i
küffâr ve zuhûr-ı su-i tedbir dermiyan-ı ehâli**

Mezistre kasabası cesîm olduğundan başka etrâfdan dahi bazı ehl-i İslâm gelüb bin beş yüz kadar asker mevcûd iken ve azim iş görecekler iken vücûh-i beldeleri tedbirlerinde noksan idüb silâh ve emvâl ve eşyâlarını terk kavile vire şürûtuna karar ve silâhlarını teslim itdikden sonra küffâr şürût-i vireye riâyet eylemeyüb harb ü darbe kadir olanları ve sibyanı hezâr eziyet ile katl idüb mâadalarını esir eylediler Badelfeth mümkün mertebe esirler tahlis olunub bunca nüfûs hıce (hiçe) telef oldular hiyn-i mezbûrda elli kadar Arnabud (arnavut) bulunub silâhlarını virmeyüb Tirapoliçe'ye firar hılâl-i râhde bir kaç şehîd olub mâadaları selâmet ile Tirapoliçe'ye vâsıl oldular.

Keyfiyet-i muhasara-i kal'a-i Koron [7] an cânib-i küffâr

Berren ve bahren küffâr kal'a-i mezbûreyi muhasara vâfir gün ceng olub bir şey idemeyüb muhasara-i kal'adan feragat ve me'yûsen rah-ı idbâra şitab eylediler,

[1] Koron körfezinin şimal sahili civarında.

[2] Modon-Méthoni. (Mora'nın cenup batı sahilinde)

[3] Coron. (Mora'nın cenubundaki iç yarım adadan batıdaki, cenup doğu sahilinde).

[4] Androusa. (Kalamata'nın hemen şimalinde).

[5] Nişi. (Kalamatanın hemen batısında).

[6] Misthra. (Kalamatanın doğusunda).

[7] Coron. (Moranın cenup batısındaki yarım adanın doğu sahilinde).

Keyfiyet-i muhasara-i kal'ai Anavarin [1] an cânib-i küffâr

Kal'a-i mezbûreyi berren ve Lahren muhasara idüb çend rûz toplarile tazyik ve bir tarafın kal'a divarı münhedim olmağla ehl-i kal'a selâmet-i nefslerini tercih ve vire şurûtile kal'ayı Moskoluya teslim bazıları Girid ve bazıları İnebahtı taraflarına hicret eylediler.

Keyfiyet-i muhasara-i kal'a-i Moton [2] an cânib-i küffâr

Kal'a-i mezbûreyi berren ve bahren edevât-ı harbiyeleriyle küffâr vâfir gün muhasara ve leyl ü nehar tazyik ve istilâ etmek üzere iken zirde zikr olunduğu üzere asker-i İslâm zuhûr ve inâyet-i Hak ile küffârın ekserileri tu'me-i şimşir-i gaziyân olub.

[Bu bahis metinde bu kadardır.]

Keyfiyet-i muhasara-i kasaba-i Tırapoliçe [3] an cânib-i küffâr

Kasaba-i mezbûre makarr-ı Vülât olmağla etraftan dahi bazı kasabalar ehilileri gelüb tehaşşüd itmeleriyle nüfus-ı kesire bulunub ve Mora'nın imdadına vürüd iden askerden Çatalcalı Hacı Ali Ağa askerile kasaba-i mezbûrede bulunub vesair Bölükbaşılar mevcut oldukları halde yirmi binden mütecaviz küffâr bağıteten zuhûr ve kasaba-i mezbûreyi muhasara eylediklerinde hikmet-i Hüda ruzgâr ve toz ehl-i İslâm üzerine gelür iken derceng-i evvel tahvil ve küffâr üzerine dönüb ve yek hamlende cünüd-ı nusrat-nümüd küffâr üzerine Rüstemâne hücum ve küffâra toplarını ancak bir def'a endâhteye ruhsat virdiler ve küffâr hücum-ı islâmiyâna tāk-âver olamayub münhezimen firar eylediler Gelmeleri ve gitmeleri ancak nısıf saat müddet oldu ve bu cengde lâyuad küffâr katl olundu Bu takdirce Mora Mütesellimi dahi Mora'nın ihtilâli zuhûru mücerred tekâsülü hasebile olmağla tedricî resîde-i sem'-i hümayûn olub şimşir-i adüv - tedmîr-i cihandârîlerinden kenduye cây-i selâmet melhuz (mülâhaza) eylemeyüb âkibet hedef-i sihâm-ı kaza olacağını mukarrer bilmekle şehiden fevtini tercih ve Tiragoliçe cenginde ihtimamı oldu.

[1] Navarin- Pylos: aynı yarımada'nın batı sahilinde.

[2] Modon-Méthoni: aynı yarımada'nın batı sahilinde.

[3] Tripolis, Mora yarımadasının merkezinde.

**Zikr-i fütuhât-ı Mora ve halâs-ı kal'a-i Balyabadra
ez muhasara-i küffâr**

Balâda tahrir olunduğu üzere Balyabadra [1] kal'ası cevânib-i erbaasından küffâr muhasara idüb ziyadesiyle tazyik itmişken mahsur olan Gastun ve Badra ahâlileri sefaini Mosko ve şerare-i nâr-ı fitne vardıkca iştidad olacağını tecviz itmedikleri gibi mahsur oldukları halde dahi fütûrları zâhir olmuşken Rumeli canibine ber tarikiyle imdad niyazına teşebbüs olursa munasibdir diyu gücile rıza-dâde olub ancak gitmeğe kimesne cesâret itmediğinden kal'ada birinin bir Rum hizmetkârı bulunup Kestel'e [2] varub gelmek üzere elli guruşa rıza virüb çokluk itimad olunmazdı ancak ez-zarûrat tübîh-ül-mahzurat «الضرورات تبيح المحظورات» [3] fehvasınca Rumeli tarafından asker havf idüb gelmemek kaydında olmamaları için yazılan tahrirat küffâr kesret üzere olmayub üç yüz beş yüz mikdarı asker imdadımıza gelse perişân olacakları zâhirdir deyu imdada gelmelerini tergibgüne tahrirat yazılıb nisf-ül-leyde yağmurlu karanlık bir gecede mesfûr kal'adan çıkarılıb hezâr meşakkat ile küffârın meterisleri içinden mürur ve iki saat mesafede leb-i deryâda olan Kestel'e varub Kestel bir dürlü muhasara olmamağla bahren tahriratı Rumeli Kestel'ine irsal ve andan İnebahtı'ya gönderdiler Ancak mesfûr ile kavlimiz geru gelmek idi Avdet etmediğinden Rum olmak hasebiyle gitmediğine zâhib olduk Badelfeth gitdiği malûm olub mesfûr Kestel'e varub ve imdad hususuna ihtimam edüb ve Kestel'de islâm ile müşerref olub ve imdadımıza gelen askerle gelüb ceng esnasında şehîd oldu Ber minval-i muharrer geru gelüb haber getürmemekle şübhe âriz olduğundan âhar bir kimesne gitmesine teşebbüs olundu Ehl-i kal'a sû-i tedbir idüb gitmeğe tedarük olunan bir kimesne bir ata sūvâr olub gece ile bir takrib kal'a kapusundan hurûç idüb sūr'at ile mūrūr ider deyu azimetini tecviz eylediler Süvari-i mezbûr dahi ber namat-ı muharrer kapudan hürûc kırk adım kadar mahalle vardıkda küffâr mezkûru ve atı kurşun ile bir kaç yerlerinde mecruh edüb at tüfenkler sadasından geru kal'a kapusuna dönüb içeruya alındı herif şehid oldu At savdı Küffâr dahi bu sebebden istihkâm virüb ziyâde tazyika mübaderet eylemekleriyle yine Rumeli tarafına âdem irsaline ihtimam ve iki kimesne iki at ile tedarük olunub ittifakî [4] suvarân-ı mazbûran kal'a kapusunda müheyya durub ve nev-i

[1] Patras.

[2] Patras şehrinin şimal doğusunda, Korent körfezinin birbirine en ziyade yaklaştıkları karşılıklı iki sahilinde, cenupta Mora Kestel-i - Ch. au de Morée, şimalda Rumeli kestel'i - Ch. au de Rumélie bulunmaktadır.

[3] Metinde المحظورات şeklinde geçen kelime arapçadaki istimaline göre المحظورات olacak.

[4] Tesadufi, rastgele manasına alınmıştır.

suhûlet ile kal'anın hendeğine bir mikdar tüfenk endâz konulub bunlar gerek kal'a bedenlerinde olanlar tavsiye olundukları üzere yekzebân imdadımız geldi deyu Gülbân-i Muhammedîyi ilân eyleyerek cümle topları ve tüfenkleri endâhte birle Allah Allah kelimesiyle velvele endâze âgaz olundukda küffâr sahih sanub varoşu ehl-i İslâm zabt itmemek dâiyesile meterislerinden hurûc ve varoş tarafına şıtab eyledikleri hiynde küffârdan hâli kalmış tarafdand suvarân-ı mezbûran bab-ı kal'adan hurûc ve sür'at eylediklerini küffâr müşahede edince akab-gîrleri oldukda cenab-ı Hakkın inâyetle (inayetile) yetişmeyüb Mora Kestel'ine selâmet ile vardıklarında meğer Rumeli'den mukaddemki tahriratımız ile Türk ve arnabud mahlûten üç yüz elli kadar asker Kestel'e [1] gelmişler idi Kasıdan-ı merkumâna sipariş olunduğu üzere asker ile geleceklerinde vakti tayin eyleyerk ve gelecekleri gün malûmlarımız olmak için fânûs ile ilân ve sabaha karîb geleler deyu tavsiyemiz üzere gelüb kal'anın dahi muhasarası mübarek yevm-i cum'a idi On dokuz gün olmuş idi Asker-i mezbûr berminval-i muharrer gelüb endâhte-i tufenge mübaderetlerini bâlây-ı burûc-ı kal'ada olan asker gördükde mahsur olan askerden harb ü darba kaadir olanlar derhal müsteînen billâh مستمينا بالله sell-i seyf kal'adan hurûc ve küffâr üzerine cevânib-i erbaadan hucûm ve küffârın meterislerini zabt küffâr dahi münhezimen firar ve varoşa tehassun ve dokuz pâre topları ahz olunub kal'aya nakl olundu Ancak küffâr varoşu zabt ve kesret üzere olmalarile yine hucûm edecekleri numâyân olmağla her tarafdand varoşa ateş virilüb küffâr havflerinden kimi berren kimi sevâhile olan yüz kadar izbandud sefâyinine süvar ve firar ve derhal varoş dahi zabt olunub imdadımıza vürud iden iki Arnabud bölükbaşılıyle Türk bölükbaşılar Rüstemâne ceng idüb âmme cenglerini tahsin eylediler Bâhusûs Arnabud Mustafa Korica bu takdirce mahsur olan asker açlıkdan ve mesâib-i muhasaradan za'f-ı halleri olmakla ve vürûd eden imdad dahi kalil olmakla bu kadar nusrat ile iktifa olundu ceng-i mezbûrda küffârdand çokluk kırılmayub ehl-i İslâmdand dahi beş altı şehîd olkadar mecruh dahi olub küffâra cenâb-ı Hak bir havf virüb birbirini basarak firar eylediler Feth-i mezbûr seksan üç senesinin evâsıt-ı zilhiccesinde mübarek yevm-i cum'ada vaki[2] olub âhir günü küffârın Kızıl yumurta günleri olmağla yevm-i mezbûrda kal'aya istilâ itmek hûlyalarında güzerân itmekle tâze kuzu ve beyza-i ahmere ziyadesiyle tekellûf idüb cem' itmişler idi Cümlesi ehl-i İslâma kısmet oldu On dokuz gün açlıkdand helâk rütbesinde olan ümmeti muhammed kullarına cenab-ı Hak bu yüzden ziyafet inâyet idüb fakir-i pürtaksir dahi

[1] Rumeli kesteli.

[2] Nisan 1770.

rabitasizliğini görüb nefret idüb ba'd-el-feth civarda vaki İnebahtı [1] canibine hicret idüb ba'd-el-feth küffârın tayin virdiği defter bulunub rûzmerre yirmi dört bin kefereye tayin virilürdü.

İrsal-i asker an cânib-i Badra ez berây-i feth-i kasaba-i Gastun

Badra kal'ası muhasaradan halâsından birkaç gün sonra mahfazasına (muhafazasına) tâyin olunan Selânik Mutasarrıfı Yenişehirli Devletlû Ali Paşa [2] Efendimiz vürûduna kadar Mora imdadına teradüfen vürûd iden Türk ve Arnabut askeri ol vaktâ gelince beş bin kara askeri gelmiş idi Pâşây-ı müşarünileyh bazı sebep ile asker-i mezbûru tenfir ve Gastun fethine birisi gitmeyüb fakat kapusu halkından ve Gastun ahâlilerinden ikiyüz otuz kadar asker tâyin idüb asker-i-mezbûr dahi Paşa Efendimiz geliyor biz konakçılarıyuz deyu tevatür virmeleriyle kulûb-ı küffâra dehşet elivirüb kasaba-i mezbûreden firar itmelerile asker-i mezbûr derûn-ı kasabaya duhûl ve zabt idüb etraftan reâyâ gelüb ray alub birkaç gün bu hal üzere iken müşarünileyh zuhûr itmemele imdad dahi gelmemekle etraftan küffâr tehaşşüd ve kasabaya hücum idüb azîm ceng olub ehl-i İslâm dan dört beş şehîd olkadar mecruh dahi olub küffârdan vâfiri katl olunub ancak çokluk olmakla ehl-i İslâm kasabayı terk ve Badra tarafına firar eylediler Asker-i mezbûrun reâyâdan istima eyleyerek rivâyetleri kasaba-i mezbûrede olan Delikli Baba türbesine hiyânet kasdile bir kefere içine girüb tebevül idüb türbe kapusundan çıkar iken belinde olan biştovu ateş alub helâk oldu ve ber minval-i muharrer asker-i mezkûr münhezimen Badraya gelmekle Badrada mevcut bulunan askere bir gayret eliverüb imdada gelen askerden ve Badra ve Gastun ahâlilerinden bin beş yüz kadar asker Gastun tarafına şitab vardıklarında ân-ı vâhid içinde kasabayı feth ve zabt ve Venediklu reâyâsından firar iderler iken leb-i deryâda olan kulleye (kuleye) yüz elli beş nefer kapanub azîm ceng olub inâyet-i Hak ile asker-i İslâm cümlesini istisal eylediler.

Feth-i Kasaba-i Vestice

İrâde-i Serasker-i zafer- eserleriyle Arnabud askerinden ehl-i ırz ve gayur Papoli nam kimesneyi tayin idüb küffâr-ı usat bir manastıra tahassun ve cenge âgaz itmeleriyle mezkûr bölükbaşı sıfat ı garibelerile

[1] İnebahtı : Nauprate-Lépante.

[2] Bak : Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, C. 3, s. 545-546.

bir mikdar asker gicelerile manastır üzerine çıkarub yukarıdan aşağı vâfir cenk olub manastırı feth ve cümle küffârı katl idüb reâyasına istimâlet ve ray verildi.

Feth-i kasaba-i Kalavrita

Bir koluna Arnabud Çapar Süleyman ve bir kolundan mezbûr Papoli tâyin olunub mezkûr Çapar Süleyman tarafını ba'dez-zuhur âhar tarafa tayin olunub Papoli cümle kazayı feth idüb reâyasına ray ve istimâlet virüb mahfazasına (muhafazasına) kıyam idüb her halde kaza-yi mezbûru siyânet idüb reâyâ-perver ve gayur bir âdem olub sezâvâr-i inâyetdir.

Halas-ı kal'a-i Moton ez muhasara-i küffâr ve inbizam-ı küffâr der pîşgâh-ı kal'a

Kal'a-i mezbûr müddet-i vâfiredenberu mahsur olub hüffâr istilâ itmek üzere iken Mora imdadına vürüd eden Yenişehirli Gazi Hacı Osman Bey ve Dergâh-ı Âli kapucubaşlarından Gazi İsmail Ağa ve Çatalcalı Gazi Hacı Ali Ağa ve Gazi Beyzade Ağa ve sair asâkir-i Beyzade Ağa Tırpoli'çe mahfazasına (muhafazasına) kıyam idüb mâadâları müsteînen billâh مستعيناً بالله Moton tarafına azimet ve hılâl-i rahde vaki Mermeriye derbendini sedd iden küffârı der ceng-i evvel ürküdüb derbend levs-i küffârdan hâli kalmağla asker-i İslâm ubûr ve Moton tarafına şitab eylediler ve hafi olmaya ki asker-i mezbûr altı yedi bin olub ve küffâr kal'a-i mezbûrun muhasarasında bin Moskolü ile Manyalu ve Rumeli haydukları ve Bahr-ı Sefîd adalarından ve Mora reâyâsından tecemmü iden otuz binden müteceviz olub otuz altı pâre top ve humbaralarile kal'ayı leyl ü nehar tazyik asker-i İslâm dahi vürud ve derhal beş def'a bir günde küffâra hücum ve geru çekilüb ihtimamda kusur itmediler ancak küffâr ziyâde olmağla tefrikaları mümkün olmayub kal'da mahsur olanlar bu hâli müşahede idince maâzallah ما شاء الله bu asker bozular ise nice zaman mürûrundan sonra bize imdad gelmez ve küffâr kal'aya istilâ ideceğini idrâk itmelerile ölmece kal'adan üç yüz mikdarı asker-i nusrat-eser hurûc ve doğru küffârın topları üzerine hücum ve tedbirleri muvafık-ı takdir gelmekle derhal cümle topları ve edevat-ı harbiyelerini zabt ve imdada vürud eden asker dahi hücum ve Rüstemâne ceng olub ve bin nefer Moskoludan haber vermeğe bir neferi sağ kalmayub cümlesi istîsal olundu ve sair küffârdan lâyüad küffâr katl olunub bakiyyet-üs-süyûf olanlar firar idüb rüesa-i asker ve neferât ceng

(Arkası var)